

vår bristfälliga bildning

Med "bildning" avser vi i regel humanistisk bildning. Obildad är t ex den som saknar det historiska perspektivet och som inte känner till ens de största av de klassiska författarna, filosoferna och kompositörerna. För att vara bildad bör man också gärna behärska något mer främmande språk än engelska.

Man kan däremot godtas som bildad utan att ha ens rudimentära kunskaper i naturvetenskapliga ämnen. Vad en transistor egentligen är, hur röntgenstrålar framställs, vad binära tal är för något eller vad den principiella skillnaden mellan fissions- och fusionsenergi är, utgör alltsammans frågor för experter. Sådanting hör arbetet till, inte fritiden och umgängeslivet. Den naturvetenskapligt skolade, som inte har utpräglad populärvetenskaplig-pedagogisk talang, gör klokt i att inte ta upp en bordskonversation om naturvetenskapliga ting.

Att bildning traditionellt varit liktydigt med humanistisk bildning är naturligtvis lätt att förklara. Systematisk naturvetenskaplig och teknisk kunskap är historiskt sett av sent datum. Att smida ränker, börja anfallskrig eller uppvakta rika mäns nyckfulla döttrar är emellertid urgamla sysslor, där språkkunskaper, historiska erfarenheter och litterär beläsenhet kunnat vara till stor nytta. Denna klassiska bildningstradition har varit förhärskande långt in i modern tid. De brittiska generalerna vid Balaklava var sålunda säkert bättre inlästa på Horatius och Shakespeare än på projektilbanor, trots att krigsteknikens utveckling redan

då entydigt talade för kanonkunskaper. Sedan mitten av 1800-talet har visserligen mycket ändrats. Det har skett en teknisk och naturvetenskaplig kunskapsexplosion av helt enastående slag. Samtidigt har vårt traditionella bildningsbegrepp undergått endast mindre förändringar.

Vad som har skett är närmast en förskjutning från humanistiska till samhällsvetenskapliga aspekter. Sociologiska, psykologiska och ekonomiska synsätt har gradvis trängt ut de klassiskt humanistiska. De sätter nu sin prägel på såväl skolans undervisning som debatten i press, radio och TV. Dagens studenter är ofta föga bevandrade i den europeiska historia och litteraturhistoria, som ännu på 1950-talet var centrala delar i läroverkens undervisning. I gengäld har de helt andra kunskaper och ett vaknare sinne för tex sociala sammanhang.

Naturligtvis innebär denna förskjutning en "modernisering" av vårt bildningsbegrepp. Ändå är moderniseringen på något sätt halvdan. Ty samhällsintresset går ofta hand i hand med en närmast provokativ okunnighet i naturvetenskapliga frågor. Samhällsdebatten handlar i stor utsträckning om följderna av den snabba tekniska och ekonomiska utvecklingen, om miljöförstöring, om stress, om dataregister och kärnenergi. Men just genom många debattörers brist på insikt i tekniska och naturvetenskapliga sammanhang får debatten ett drag av vidskepelse och hysteri. Många tror på fullt allvar att giftutsläpp och stress i arbetslivet

är en kapitalistisk företeelse, trots att precis samma problem förekommer i alla industrialiserade länder.

Vi har fått ett förändrat bildningsideal — men det är ett politiskt ideal, inte ett naturvetenskapligt. Naturvetenskap är mer "ute" än något annat, det gäller både i skolan och på högskolenivå, där man inte hittar studenter att fylla de spärrade linjernas utbildningsplatser. Det må vara att denna attityd är förklarlig. Vi har nog tvingats genomleva alltför stora och alltför snabba tekniska omvälvningar för att riktigt finna oss tillrätta. Lokalsamhällets tillskyndare, de som längtar efter att få ägna sig åt fredlig grönsaksodling och nyttiga handaslöjder, representerar den yttersta reaktionen mot den tekniska utvecklingen. Men är det den typen av reaktion vi behöver?

Jag tror att vi länge har begått ett fundamentalt fel, när vi i skolundervisningen betraktat de naturvetenskapliga ämnena som elitämnen, som specialämnena för blivande civilingenjörer. Naturvetenskapen borde i stället ingå som en självklar, integrerad del i vårt bildningsideal. Vi borde ge en gedigen naturvetenskaplig utbildning åt alla och börja med det redan på lågstadiet. Nu är vår bildning inte på ett rimligt sätt relaterad till den verklighet vi lever i. Därav främlingskapet, därav hysterin att plombera kärnkraftverk och bryta med industrisamhället.

Anders Arfwedson